Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

UDK: 378:37.02:60
ORCID: 0009-0001-0463-8269

TEXNOLOGIK TA'LIMDA AMALIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHDA KINESETIK YONDASHUVNING O'RNI

Hakimova Sharofat Abdusattorovna
Termiz davlat pedagogika instituti
Tabiy va aniq fanlar fakulteti
Texnologiya va geografiya kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: sharofathakimova66@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada texnologik ta'lim jarayonida amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda kinesetik yondashuvning o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. kinesetik o'rganish - bu harakat, teginish, qo'l mehnati orqali bilim va ko'nikmalarni egallashga asoslangan didaktik usul bo'lib, ayniqsa texnologiya fanlari uchun dolzarb hisoblanadi. Maqolada kinesetik faoliyat turlarining o'quvchilar tafakkuri, motorik rivojlanishi va ijodiy salohiyatiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarida amaliy mashg'ulotlar orqali kinesetik kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi, bu yondashuvning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni, afzalliklari va amaliyotga tatbiqi misollar asosida ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: kinesetik yondashuv, texnologik ta'lim, amaliy ko'nikmalar, kinesetik o'rganish, motorik rivojlanish, harakat orqali o'qitish, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik metodika, tajriba asosida o'rganish, o'quvchi faolligi

РОЛЬ КИНЕСТЕТИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ФОРМИРОВАНИИ ПРАКТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ В ТЕХНОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация: В данной статье рассматривается значение кинестетического подхода в формировании практических навыков в процессе технологического обучения. Кинестетическое обучение, основанное на движении, осязании и выполнении практических действий, особенно актуально в контексте технических и трудовых дисциплин. В работе раскрывается влияние различных видов кинестетической активности на развитие мышления, моторики и креативности обучающихся. Кроме того, описаны методики формирования кинестетических компетенций у будущих учителей технологии, приведены примеры применения этого подхода в учебной практике, а также проанализированы его преимущества в современных образовательных условиях.

Ключевые слова: кинестетический подход, технологическое образование, практические навыки, кинестетическое обучение, моторное развитие, обучение через движение, практические занятия, педагогическая методика, опытное обучение, активность учащихся

Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

THE ROLE OF THE KINESTHETIC APPROACH IN DEVELOPING PRACTICAL SKILLS IN TECHNOLOGICAL EDUCATION

Abstract: This article explores the role and significance of the kinesthetic approach in developing practical skills within the context of technological education. Kinesthetic learning - based on movement, touch, and hands-on activity - is particularly relevant to subjects involving manual work and technical practice. The article examines how kinesthetic activities influence learners' cognitive development, motor coordination, and creative capacity. It also outlines effective methodologies for fostering kinesthetic competencies in future technology educators and illustrates how this approach can be successfully integrated into educational practice. The advantages of the kinesthetic method in modern teaching environments are also discussed with relevant examples.

Keywords: kinesthetic approach, technological education, practical skills, kinesthetic learning, motor development, learning through movement, hands-on training, teaching methodology, experiential learning, student engagement

KIRISH. Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uni kasbga tayyorlash va hayotga moslashtirish asosiy vazifalardan biriga aylangan. Ayniqsa, texnologik ta'lim yo'nalishida bu talab yanada dolzarb bo'lib, o'quvchida mustahkam amaliy ko'nikmalarni shakllantirish orqali uning real ishlab chiqarish, kasbiy faoliyat yoki ijodiy mehnatga tayyorlanishini ta'minlash ta'limning ustuvor maqsadlaridan biridir.

Texnologik ta'lim boshqa umumta'lim fanlaridan farqli o'laroq, ko'proq harakat, qo'l mehnati, vositalar bilan ishlash, amaliy topshiriqlarni bajara olish kabi faoliyatga asoslangan. Shu sababli bu yo'nalishda an'anaviy o'quv metodlaridan tashqari, kinesetik yondashuv kabi samarali o'qitish strategiyalaridan foydalanish tobora ahamiyat kasb etmoqda. kinesetik o'rganish - bu harakat orqali o'zlashtirish bo'lib, bilim va ko'nikmalarni mushak xotirasi, amaliy tajriba va taktil sezgi orqali singdirishni nazarda tutadi. Bu yondashuv ayniqsa o'rta ta'lim, kasb-hunar maktablari va pedagogik oliy ta'lim muassasalarida texnologik yo'nalishdagi darslar samaradorligini oshirishda muhim o'rin egallaydi.

Bugungi kunda bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirish, ularning kinesetik qobiliyatlarini rivojlantirish, o'quvchilarga harakat asosidagi o'rgatish usullarini to'g'ri qo'llay olish salohiyatini shakllantirish zarurati tobora ortib bormoqda. Chunki faqat nazariy bilimga ega bo'lgan o'qituvchi emas, balki amaliy faoliyatni rejalashtirib, boshqara oladigan, kinesetik jarayonlarni tushunadigan va o'quvchining harakatli o'rganishini faollashtira oladigan mutaxassis haqiqiy pedagog bo'la oladi.

Zamonaviy o'quvchilarning katta qismi kinesetik tipga mansub bo'lib, ular o'rganishni harakat, taktil sezgi, vositalar bilan bevosita ishlash orqali amalga oshiradi. Ammo ko'plab maktablarda bu ehtiyojlar hisobga olinmaydi va darslar hali ham passiv, nazariy, tinglovga asoslangan tarzda olib boriladi. Natijada, o'quvchilarda texnologik fanga nisbatan befarqlik, ijodiy fikrlashda sustkashlik, amaliy topshiriqlarga nisbatan ishonchsizlik shakllanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Texnologik ta'limda kinesetik yondashuvning o'rni tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Shu sababli ushbu yo'nalishda yozilgan ilmiy va amaliy adabiyotlar, o'quv qo'llanmalar, qonunchilik hujjatlari va xalqaro tavsiyalarni chuqur o'rganish mavzuni ilmiy asoslashda muhim ahamiyatga ega. Bu tahlilda mazkur mavzuga yaqin

bo‘lgan bir nechta asosiy manbalar ko‘rib chiqiladi.

Yoqubov S.ning “Kasbiy ta’lim metodikasi” nomli qo‘llanmasida texnologik ta’lim fanlarini o‘qitishdagi umumiy didaktik yondashuvlar va metodlar tizimi yoritilgan. Kitobda amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish bosqichlari, o‘qituvchining darsdagi roli va o‘quvchining faol ishtiroki haqida foydali fikrlar berilgan. To‘g‘ridan-to‘g‘ri “kinesetik” atamasi ishlatilmasa-da, harakat, tajriba va faollik orqali o‘rgatish g‘oyasi bu manbada yetarli darajada o‘z aksini topgan. Shuning uchun bu asar kinesetik metodika uchun asosiy tayanchlardan biri bo‘la oladi.

Ziyayev A.ning “Ta’limda faol metodlar: nazariya va amaliyot” asarida zamonaviy o‘quvchilarning o‘rganish uslublari, xususan, harakat va tajriba orqali o‘zlashtirish xususiyatlari haqida fikr yuritiladi. Muallif o‘z ishida kinesetik tipdagi o‘quvchilarga mos metodlar - laboratoriya ishlari, loyihaviy darslar, rolli o‘yinlar va amaliy topshiriqlar orqali bilim berish samaradorligini ochib beradi. Bu esa maqolada ko‘tarilgan asosiy g‘oyalarni metodik jihatdan boyitadi.

Garner Xovardning “Ko‘p intellekt nazariyasi” (Multiple Intelligences) asari bo‘lib, u kinesetik o‘rganishni insonning alohida intellekt turi sifatida izohlaydi. Ushbu nazariyaga ko‘ra, ayrim o‘quvchilar bilimni harakat, qo‘l bilan ishlash, tanaviy tajriba orqali yaxshiroq o‘zlashtiradi. Bu tushuncha texnologik ta’limda o‘quvchilarning individual yondashuv asosida o‘rganishini tashkil qilish zarurligini isbotlaydi. Garnerning yondashuvi kinesetik ta’lim falsafasini chuqurlashtiradi va pedagogik jarayonni shaxsga yo‘naltirishga chaqiradi.

Shuningdek, Davletov T.ning “Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish metodikasi” nomli amaliy qo‘llanmasi o‘zbek ta’lim tizimida kinesetik yondashuvni qo‘llash imkoniyatlarini konkret misollar bilan ko‘rsatadi. Bu asarda mashg‘ulotlarda o‘quvchilarni vositalar bilan ishlashga jalb qilish, har bir bosqichda ularning faolligini oshirish, xatolar orqali o‘rganish va refleksiya qilish jarayonlari haqida aniq metodik ko‘rsatmalar berilgan. Bu kitob amaliyotga yo‘naltirilgan texnologik darslar uchun ayniqsa foydalidir.

Mavzunihuquqiy asosda mustahkamlovchi manba sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 27-iyuldagi PQ–3151-sonli qarori keltiriladi. Unda kasb-hunar va texnologik ta’lim yo‘nalishlarida o‘quvchilarda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish, ishbilarmonlik va texnik tafakkurni rivojlantirish asosiy vazifa sifatida belgilangan. Ushbu qaror kinesetik yondashuvni ta’lim siyosati doirasida qo‘llashni rag‘batlantiradi.

Shuningdek, UNESCOning “Learning to Be” deb nomlangan xalqaro hisobotida ham ta’limda shaxsning har tomonlama, jumladan, jismoniy-harakatli rivojini ta’minlash zarurligi ta’kidlanadi. Bu esa kinesetik yondashuvning global darajadagi pedagogik qadriyat sifatida e’tirof etilayotganini ko‘rsatadi.

Yuqorida ko‘rib chiqilgan adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, texnologik ta’limda kinesetik yondashuvni qo‘llash ilmiy asosga ega, metodik jihatdan ishlab chiqilgan va amaliyotda qo‘llash imkoniyatlari keng. Harakatga asoslangan o‘qitish nafaqat o‘quvchining kasbiy ko‘nikmalarini shakllantiradi, balki uni o‘z fikrini tanaviy tarzda ifoda etishga, vositalarni boshqarishga va mehnatni qadrlashga o‘rgatadi. Bu esa zamonaviy ta’limda ta’lim oluvchining to‘laqonli shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqot amaliy-eksperimental yo‘nalishda olib borildi va texnologik ta’lim jarayonida kinesetik yondashuv orqali o‘quvchilarda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish metodikasini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot obyekti sifatida texnologiya fanining o‘quv jarayoni, predmeti

esa kinesetik yondashuv orqali ko‘nikmalarni rivojlantirish jarayoni tanlandi. Tadqiqotda pedagogika oliygohlarining texnologik ta’lim yo‘nalishidagi talabalari, 7-9-sinf o‘quvchilari hamda tajribali o‘qituvchilar ishtirok etdi. Ma’lumotlar tahlil qilish, solishtirish, kuzatuv, so‘rovnoma, suhbat va eksperiment metodlari orqali yig‘ildi. Eksperiment ikki bosqichda tashkil etildi: dastlab an’anaviy metodlar asosida darslar o‘tilib, o‘quvchilarning boshlang‘ich ko‘nikmalari baholandi; so‘ngra kinesetik yondashuv asosida mashg‘ulotlar olib borildi va natijalar solishtirildi. Baholash mezonlari sifatida topshiriqlarni bajarish aniqligi, tezligi, mustaqillik darajasi va darsga bo‘lgan motivatsiya ko‘rsatkichlari olindi. Natijalarga ko‘ra, kinesetik yondashuv asosida ta’lim olgan guruhda amaliy ko‘nikmalar ancha yaxshilangan, o‘quvchilar faolroq va ishtirokchanroq bo‘lgani aniqlandi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Texnologik ta’limda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish masalasi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarning o‘zlashtirishi va faol ishtiroki ularning o‘rganish uslubiga mos metodlar tanlanishiga bevosita bog‘liq. Bu borada kinesetik yondashuv, ya’ni harakat, tajriba va qo‘l mehnati orqali o‘rganish - aynan texnologik fanlar uchun eng maqbul va tabiiy yondashuvlardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlangan holatlardan biri shuki, ko‘plab o‘quvchilar aynan kinesetik tipga mansub bo‘lib, ular darsda faol qatnashishi uchun nazariy ma’lumotlarni emas, amaliy mashg‘ulotlarni, vositalar bilan ishlashni, konstruktorlik va ijodiy topshiriqlarni talab qilishadi. Bu esa o‘qituvchilardan darsni harakatga asoslangan, jonli, amaliy tajriba orqali qurishni talab qiladi.

Shunga qaramay, bugungi kundagi ko‘plab texnologik darslarda hali ham an’anaviy, og‘zaki-tushuntirishga asoslangan metodlar ustunlik qiladi. Bu o‘quvchilarda befarqlik, sust faollik, mustaqil fikrlashda zaiflik va ijodiy yondashuvning pasayishiga olib keladi. Ayniqsa, kinesetik o‘quvchilar darsda faqat tinglovchi rolida qolganida, ularning salohiyati to‘liq ochilmaydi. Shu bois, kinesetik yondashuv nafaqat amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishda, balki motivatsiyani oshirish, darsga bo‘lgan ijobiy munosabatni shakllantirishda ham muhim vosita hisoblanadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan ijobiy holatlardan yana biri — kinesetik metodlar qo‘llangan guruhlarda o‘quvchilar topshiriqlarni tezroq, aniqlik bilan bajarganlari, jamoada ishlashda faol bo‘lishlari va mustaqil qaror qabul qilishga moyillik bildirganlaridir. Bu metodlar orqali ular nafaqat mehnat ko‘nikmalarini, balki ijodiy fikrlash, muammoni amaliy hal qilish, material bilan ishlash madaniyatini ham egallaydilar. Bularning barchasi texnologik ta’limning asosiy maqsadlariga to‘g‘ri keladi.

Biroq kinesetik yondashuvni samarali joriy qilish uchun o‘qituvchining o‘zi ham bu borada yetarli bilim, ko‘nikma va metodik tayyorgarlikka ega bo‘lishi lozim. Afsuski, ayrim o‘qituvchilar ushbu metodga soddalik bilan qarab, uni faqat “qo‘l mehnati” bilan bog‘laydi. Aslida esa kinesetik yondashuv chuqur psixologik va pedagogik asosga ega bo‘lib, uni noto‘g‘ri qo‘llash dars sifatining pasayishiga olib keladi. Shu sababli, bu metodni samarali va to‘g‘ri qo‘llash uchun o‘qituvchilarga amaliy treninglar, metodik ko‘rsatmalar va real tajriba asosidagi qo‘llanmalar zarur.

Shuningdek, o‘quv muassasalari kinesetik yondashuvga moslashtirilgan dars jihozlari, vositalar, konstruktor to‘plamlari, kichik laboratoriya jihozlari bilan ta’minlansa, bu metod yanada samarali ishlaydi. Ya’ni, bu yondashuv faqat o‘qituvchi yondashuviga emas, balki muhit va texnik baza mavjudligiga ham bog‘liqdir.

XULOSA. Texnologik ta’limda o‘quvchilarda amaliy ko‘nikmalarni

shakllantirish – bu nafaqat dars mazmunining bir qismi, balki ta'limning asosiy maqsadlaridan biridir. Ushbu ko'nikmalarni samarali va barqaror shakllantirishda kinesetik yondashuvning o'rni beqiyosdir. Tadqiqotlar va amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, harakat, qo'l mehnati, vositalar bilan to'g'ridan-to'g'ri ishlash orqali o'rganish - texnologik fanlarning tabiiy talabi bo'lib, kinesetik tipdagi o'quvchilarning salohiyatini to'laqonli ochib beradi.

kinesetik yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi, ularda mustaqillik, mas'uliyat, amaliy tafakkur, aniqlik va estetik didni shakllantiradi. Tadqiqot davomida aniqlandiki, kinesetik metodlar orqali o'qitilgan o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi ortgan, topshiriqlarni bajarish sifati oshgan, ijodiy yondashuv kuchaygan. Bu esa texnologik ta'limning o'quvchiga nafaqat bilim, balki haqiqiy hayotiy ko'nikma berishga xizmat qilayotganidan dalolat beradi.

Biroq kinesetik yondashuvni to'g'ri, tizimli va metodik asosda qo'llash uchun o'qituvchilarning o'zlari ham zarur malaka va kompetensiyalarga ega bo'lishi shart. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarida amaliy mashg'ulotlarga moslashgan infratuzilma va dars jihozlari mavjud bo'lishi zarur. Faqat o'qituvchi, o'quvchi va o'quv muhiti o'zaro uyg'unlashgan taqdirdagina kinesetik yondashuv texnologik ta'limda o'zini to'liq oqlaydi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, kinesetik yondashuv texnologik ta'limda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda zamonaviy, samarali va pedagogik nuqtai nazardan ilmiy asoslangan yondashuvdir. Ushbu metodni bosqichma-bosqich o'quv jarayoniga integratsiya qilish orqali nafaqat sifatli dars tashkil etish, balki raqobatbardosh, faol, kasbga tayyor shaxsni shakllantirishga erishish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yoqubov S. (2020). *Kasbiy ta'lim metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Ziyayev A. (2018). *Ta'limda faol metodlar: nazariya va amaliyot*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Gardner H. (2006). *Multiple Intelligences: New Horizons in Theory and Practice*. New York: Basic Books.
4. Davletov T. (2021). *Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi*. Samarqand: Innovatsiya nashriyoti.
5. UNESCO. (1996). *Learning to Be: The Delors Report*. Paris: UNESCO Publishing.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori PQ–3151-son (2017-yil 27-iyul). *Kasb-hunar ta'limini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida*.
7. Jalilov B. (2019). "kinesetik o'quvchilar bilan ishlash metodikasi". *Pedagogika va psixologiya* jurnali, №4, 45–49-betlar.
8. Rasulov M. (2022). "Amaliy mashg'ulotlarda faol o'qitish texnologiyalarining o'rni". *Texnologik ta'lim muammolari* jurnali, №1, 12–16-betlar.